

8 September Herdenking Bevrijding Antwerpen

Sire, Majesteit
Excellenties
Dames en Heren

4 september 1944 zal voor Antwerpen steeds een gedenkwaardige dag blijven. De geallieerde legers konden eindelijk de stad ontzetten van de nazi- bezetter. Maar een felle strijd werd nog gevoerd tot begin november om de haven die cruciaal was voor de troepenbevoorrading volledig te bevrijden.

Nog tot eind maart 1945 zou Antwerpen onder vuur liggen van de Duitse raketwapens V-1 en V-2 die een grote tol eiste onder de Antwerpse bevolking.

Maar stilaan kon het dagelijkse vrije leven waaraan op 10 mei 1940 een einde kwam door de onaangekondigde inval door het Duitse leger, terug herleven.

Na de capitulatie op 28 mei 1940 komt het land onder een militair bestuur geleid door Alexander von Falkenhausen en de secretarissen-generaal.

Het dagelijks leven zal voor de burgers drastisch veranderen. De talrijke vrijheidsbeperkingen opgelegd door de bezetter en zijn sympathisanten zal duizenden burgers aanzetten tot passief en actief verzet. Clandestien ontstaan er verschillende verzetsgroepen die onafhankelijk van elkaar acties zullen ondernemen tegen zowel de bezetter als tegen zijn collaborateurs.

De verschillende acties uitgevoerd tegen de onderdrukkers hadden tot gevolg dat vele verzetslieden, jongeren, vrouwen en mannen omwille van hun verzetsdaden werden aangehouden na opsporing of door verraad.

Na arrestatie kwamen ze hier in Antwerpen eerst terecht in de 'Kriegswehrmachtgefängnis' in de Begijnenstraat. Vandaar werden ze ter ondervraging overgebracht naar het hoofdkwartier van de Sipo-SD aan de Della Faillelaan te Wilrijk. De verhoren daar werden uitgevoerd door de agenten van de Sipo-SD, bijgestaan door Vlaamse tolken en Vlaamse SS-ers die het ondervragingswerk op zich namen. Deze hardhandige ondervragingen gingen meestal gepaard met hevige afranselingen en folteringen maar waren een niemendal met wat hun later aan lichamelijk en geestelijk leed nog te wachten stond. Mijn vader werd er in februari 1942 als zestienjarige gruwelijk mishandeld voorafgaand aan zijn deportatie naar de concentratiekampen. Ook kon men terecht komen in het 'Durchgangslager' te Breendonk. Substituut-Procureur des Konings Dirk Sevens kwam na zeer zware ondervragingen op 4 en 5 augustus 1944 in de burelen van de Sipo-SD te Antwerpen in Breendonk terecht. Ten gevolge van de zeer zware folteringen op hem uitgevoerd door de Vlaamse SS-er Ferdinand Wyss, laat Dirk Sevens er op 9 augustus het leven. De echtgenote van Dirk Sevens die ook werd gearresteerd overleefde het concentratiekamp Ravensbrück.

Na de 'Kriegswehrmachtgefängnis' of het 'Durchgangslager' Breendonk, volgde de opsluiting in verschillende gevangenissen in het derde rijk. omdat men soms

nog eerst voor een nazi-rechtbank moest verschijnen. Na de gevangenis was de volgende bestemming een concentratiekamp. Familie werd niet op de hoogte gebracht van de deportatie en bleef in het ongewisse over het lot van de gedeporteerde tot na de bevrijding van de concentratiekampen eind april begin mei 1945 en vernam dan pas of de weggevoerde nog in leven was of omgebracht. In het derde rijk functioneerde er meer dan 1600 concentratiekampen. In 1933 werd te Dachau als prototype het eerste grote concentratiekamp opgericht. In de beginperiode werden vooral tegenstanders van het nationaal socialisme daar opgesloten. Deze tegenstanders waren o.a. communisten, geestelijken, joden, zigeuners, verzetsstrijders, homoseksuelen, politieke tegenstanders, journalisten, artiesten, vrijmetselaars, eigenlijk iedereen die het nationaal socialisme in de weg stond. De bedenker was Heinrich Himmler hoofd van de SS die het onder zijn leiding perfectioneerde tot een oord van wreedheid. Het derde rijk had vele tegenstrevers en dus werd er met de bouw van de andere kampen ook niet gedraald, oa. Buchenwald, Bergen-Belzen, Dora, Flossenburg, Sachsenhausen, Theresienstadt, Mauthausen, Ravensbruck en vele andere. Om heel hun machtssysteem te onderbouwen moest er geld gegenereerd worden. Het nationaal socialisme wilde expanderen en zocht naar middelen om de oorlogseconomie draaiende te houden. Grootse projecten werden opgestart in samenwerking met de zakenwereld en grootindustrie. Onder het devies 'Arbeit Macht Frei' verhuurde CEO Himmler de goedkope slavenarbeiders uit de concentratiekampen aan de industrie, tegen gunstige tarieven.

Het echte devies in de kampen was eigenlijk 'Dood door arbeid'. Deze kampen werden sinds de inval in Polen en een weinig later de rest van Europa rijkelijk voorzien van slaven. De uitroeiing van de Joden en Roma werd steeds meer geïndustrialiseerd in de vernietigingskampen Auschwitz-Birkenau, Treblinka, Belzec, Sobibor.

Zes miljoen Joden werden vermoord. 600.000 Roma en Sinti werden omgebracht. vijf miljoen Politieke Gevangenen stierven door hun arbeid en ontbering in de kampen. De terreur van het Derde Rijk is heel moeilijk te bevatten. Totaal achttien miljoen mensen ondergingen de ontmenselijking in de concentratiekampen, elf miljoen hebben de bevrijding niet beleefd. Velen stierven tijdens of net na hun bevrijding. Van de meer dan 41.250 gedeporteerde Belgische Politieke Gevangenen vonden ongeveer 20.000 levend terug de vrijheid na hun bevrijding.

Iedere bijzondere groep gevangenen kreeg een driehoek in een bepaalde kleur als herkenningsteken, een rode voor politieke gevangenen, hun identiteit werd hen ontnomen, vanaf dat moment moesten ze zich kenbaar maken met hun nummer: mijn vader werd op zijn zeventiende in Dachau: Sechs- Sechs- Ein- Acht- Vier.

De eerste plaats waar de gevangenen terecht kwamen was het station waar ze werden opgewacht door de SS om hun weg te voet te vervolgen van het station

naar het kamp, 'het lager', tijdens deze verplaatsing ging het er ruw aan toe, met slagen en stampen en de dreiging van de altijd aanwezige waakhonden.

Nadat ze geteld werden na uren wachten werden de Schützhäftlinge het kamp binnengeleid, eerst de ruimte waar ze zich moesten ontkleden en hun bezittingen afgeven, gevolgd door een douche en dan de Desinfection, op alle plaatsen van het lichaam scheert men het haar weg dus niet enkel het hoofdhaar en de intieme delen werden met een bijtend chemisch product ingesmeerd.

In de kampen waren luizen het gevaarlijkst, luizenplagen zorgde voor vlektyfus waaraan duizenden gevangenen stierven. Na deze desinfectie kregen ze een zebra pakje, een muts en een soort houten klompen.

Daarna werden ze ingedeeld over de verschillende barrakken - Stube.

De ontmenselijking van de gevangenen werd minutieus voorbereid middels een regime van uitputting en terreur. Het eten was karig en verschrikkelijk slecht.

Het verschrikkelijkst waren de appèls die aangekondigd werden met: "Mützen Ab". Minimaal moest men één uur in houding stilstaan op de appèlplaats zonder te bewegen of te praten, in de regen, sneeuw, wind of brandende zon. Tijdens deze appèls werd het velen te zwaar, in het beste geval kwamen ze in het Krankenrevier terecht, zij die het niet meer haalden werden naar het crematorium gebracht dat dag en nacht werkte. De SS'ers zeiden: 'de enige weg naar de vrijheid is via de schoorsteen'. Men kan zich heel makkelijk documenteren over hoe het systeem der kampen werkte. De bedoeling was de gevangenen totaal te ontmenselijken en te verzwakken tot en met de dood. Het wordt erkend dat de geleden traumatische kampervaring aanleiding geeft tot het ontwikkelen van een syndroom. Maar hoe moesten de gevangenen na hun bevrijding met dit syndroom omgaan. Het psychisch lijden was dikwijls de oorzaak voor fysieke klachten. De fysieke klachten konden meestal medisch draaglijk gemaakt worden. De psychische klachten werden meestal onderkend. Wat de eigenlijke impact voor de gedupeerden inhield werd niet opgevolgd.

Voor de mensen die uit het inferno van de concentratiekampen terugkeerden na de bevrijding was het geen vanzelfsprekendheid zich terug aan het dagelijkse leven aan te passen. Lichamelijk en geestelijk gehavend werd hun doorgaans niet de nodige tijd op recuperatie geboden. Dikwijls werd er met ongeloof naar hun wedervaren geluisterd. Hulp bij het verwerken van het syndroom was er niet en werd meestal niet erkend, ook werd daar niet over gesproken. De gevolgen van dit syndroom uitte zich op verschillende wijzen, in extremis zelfs tot zelfmoord, alcoholisme, zware depressie, faalangst, inferioriteitscomplex, slapeloosheid enz.

Na de bevrijding zou men dus gewoon zijn leven moeten verderzetten. Het is een feit dat men zich niet kan inleven in wat het betekend gedurende maanden, jaren, lichamelijk en geestelijk te worden ontmenselijkt door slavenarbeid, lichamelijke mishandeling, foltering, duizenden te zien creperen zonder de mogelijkheid dit te kunnen verhelpen en dan met het dilemma te worden geconfronteerd het inferno te hebben overleefd en zovele deelgenoten niet. Zelfs als men na de bevrijding van

de kampen kon inschatten wat de gevolgen voor de gedeporteerden waren, heeft men dit niet erkend en niet voor de nodige ondersteuning gezorgd. Als gevolg van de veroudering namen ook de fysieke klachten toe, met het gevolg dat de onderdrukte symptomen van het syndroom zich weer manifesteerden. Nu, 75 jaar na de gruwel van 1940-1945 leven we in een maatschappij in snelle evolutie. Op diverse plechtigheden gedenken we de slachtoffers van dat donkere verleden, maar blijkbaar ontkennen we de lessen die we uit die voorbije periode moeten leren. We beseffen niet dat deze donkere periode niet slechts geschiedenis is, maar een waarschuwing. We moeten stil staan bij wat deze mensen die zich verzet hebben tegen de totalitaire overmacht met name het nazisme hebben doorgemaakt en geleden hebben. Nadenken over goed en kwaad. Erover waken dat onze opvatting over het goede niet versmalt. Het totalitaire virus manifesteert zich op uiteenlopende wijzen en vormt steeds een bedreiging voor de vrijheid, slechts 'onze' vrijheidsdrang en burgerzin kan het tot mislukken doemen. Ondertussen is het politieke landschap sterk veranderd. In een aantal landen worden ideologieën en vooroordelen waarvan we hoopten dat ze tot het verleden behoorden terug populair. Chauvinisme, antisemitisme en xenofobie winnen terug terrein en bedreigen het herinneringswerk. Collaboratie wordt gebanaliseerd, collaborateurs worden tot slachtoffers van de repressie verheven. Waakzaam, kritisch en humaan blijven is een vorm van verzet.

William Faulkner zei: Het verleden is nooit dood. Het ligt niet eens achter ons.

Remaining vigilant, critical and human, is also a form of resistance.

William Faulkner once said: "The past is never dead. It's not even past."

Harry De Neve